– 224с. *Хаймс Делл Х.* Этнография речи // Новое в лингвистике. Вып. VII. Социолингвистика. – М., 1975. - С. 42-95. *Чугуй А.В.* Коммуникемы в аспекте нечленимости: язык и речь // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук . - 10.02.19 «Теория языка». – Краснодар, 2008. *Dictionnaire* de L'Académie française, 1st Edition (1694) // http://portail.atilf.fr/cgi-bin/dico1look.pl?strippedhw=aller&dicoid=ACAD1694&headword=&dicoid=ACAD1694.
Kerbrat-Orecchioni Catherine Les actes de langage dans le discours: théories et fonctionnement – Paris: Armand Colin Editeur, 2005. *Traverso Véronique* L'analyse des conversations – Armand Colin, 2007. – 128p.

ДРОБАХА Л.В.
(Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського)

ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Під час зіставлення різних мов стає очевидним факт, що протягом історії контакти між народами безпосередньо впливають і на зміни в лексичному складі їхніх мов. Запозичення належать до різних галузей діяльності людини, відображають стрімкий розвиток науки і техніки, сприяють розширенню інформаційного простору. В роботах Акуленка В.В., Булаховського Л.А., Виноградова В.В., Семчинського С.В. та ін. розглянуто класифікацію та шляхи запозичень, які безперечно відображають певні історичні події в житті різних народів. Але незважаючи на цілу низку праць, запозичення продовжують привертати увагу дослідників, оскільки цей процес не припиняється. Ф. Соссюр зазначав, що мова являє собою традицію, яка безперервно змінюється, але яку час і суб'єкти, що розмовляють нею, не в змозі зруйнувати, якщо тільки вона сама не згасає з тієї чи іншої причини. Якщо будь-який народ переймає чужу мову, принцип безперервності зберігається незмінним [Соссюр 1990, с. 67].

Завданням нашої статті є аналіз запозичень з німецької мови в українську. Завдяки мовним контактам в українській мові є багато німецьких слів як загального вжитку, так і зі спеціальних галузей. Деякі слова запозичено без будь-яких змін та лише відповідно до графічних особливостей мови-рецептора, а саме: абрис, гриф, вундеркінд, курорт, ландшафт, рюкзак, шлагбаум, абзац, адресат, аншлаг, бюргер, вексель, глазур, глянцгольд, глянцзильбер, кегельбан, кегель, кніксен, панель, рейсфедер, швелер, шифер, шніцель, шрифт, штат, штемпель, штихель. Фонетичних змін в українській мові зазнали такі німецькі слова, як *брудершафт* (Brüderschaft), *бухгалтер* (Buchhalter), *глінтвейн* (Glühwein), *мундштук* (Mundstück), *перламутр* (Perlmutter), *поштамт* (Postamt), *шлягер* (Schlager), *шпіцрутен* (Spießrute), *штабель* (Stapel), *штепсель* (*Stöpsel*) і т.п. Звичними здаються слова, які повністю підпорядковуються морфологічній структурі слів української мови, але є запозиченнями: Buchse – *букса,* Patrontasche– *патронташ,* Trauer – *траур,* Jagdtasche – *ягдташ,* Agentur – *агентура,* werben – *вербувати,* Gastrolle – *гастролі,* Kammwolle – *камвольний,* Mark – *марка,* Platzkarte – *плацкарта,* Schiene – *шина,* Schlange – *шланг,* Sporn – *шпора,* Spritze – *шприц,* Junge – *юнга,* Kronzirkel – *кронциркуль,* Reiβschine – *рейсшина,* Schacht – *шахта,* Stollen – *штольня.*

Беручи до уваги останні з наведених прикладів, слід наголосити, що в конкретних випадках іноземне походження слова можливо встановити шляхом етимологічного аналізу. Так укр. *бухта* – затока 'від нім. *Bucht*, що походить від *biegen* – гнути' [CIC, 96]; укр. *валторна* – мідний духовий інструмент 'від нім.

Waldhorn букв. лісовий ріг’ [CIC, 99]; укр. *лейтмотив* – основна тема, думка ’від нім. *Leitmotiv,* що утворене від *Motiv* та *leiten* (вести, керувати)’ [CIC, 320]; укр. *аксельбант* – наплічний шнур з металевим наконечником ’від нім. *Achsel* – плече, *Band* – стрічка’ [CIC, 21]; укр. *берейтор* – вершник, який об’їзджає верхових коней і навчає верхової їзди ’від нім. *Bereiter, bereiten* – об’їзджати коней’ [CIC, 78]. Цікавими є приклади запозичень, в яких семантика німецьких слів носить уточнюючий характер. Наприклад, укр. *альпеншток* – довга палиця із загостреним залізним наконечником ’від нім. *Alpenstock, Alpen* – Альпи*, Stock* – палиця’ [CIC, 28], де слово «Alpen» вказує на те, що цей предмет використовується в горах. А в прикладі укр. *ледерин* – бавовняна тканина із спеціальним лаковим покриттям ’від нім. *Leder* – шкіра’ [CIC, 319] стикаємося із асоціацією цього матеріалу зі штучною шкірою.

Національна специфіка концептуального світу разом із особливостями звичаїв і традицій, стереотипами поведінки не фотографічно відображаються в мові народу, а народжуються, проростають і живуть в мові, утворюючи з нею неподільне етнічне поле [Манакин 2004, 27]. З німецької літератури в українську мову прийшли *ельфи* (Elfen) ’у давньогерманській міфології духи природи’ [CIC, 197]; *Мефістофель* (Mephistopheles) ’1) персонаж трагедії «Фауст»; 2) перен. злий дух, дух заперечення’ [CIC, 355]. Серед запозичень відмічено також німецьке слово *Frau* – пані, фрау ’ввічливе звертання до заміжньої жінки у німців’ [CIC, 627], що відноситься до стереотипів поведінки німецького етносу. Про взаємодію української та німецької мов свідчать також факти наявності, хоча і невеликої, українських слів у німецькій мові. Наприклад, нім. *Gopak* ’український народний танок’ [GFW, 303]; *Kalamaika* або *Kolomyka* ’жвавий український танок’ [GFW, 359]; *Rada* ’рада, збори, уряд (напр. die kontrrevolutionäre Ukrainische Rada 1917/18)’ [GFW, 636]. Через українську мову в німецьку було запозичено *Bandura*, також *Pandura* ’подібний до лютні щипковий інструмент’ [GFW, 95]. Витоки цієї назви пройшли через грецьку, латинську, італійську, польську та українську мови. Інший варіант цієї назви *Tanbura*, яка з перської запозичена в арабську і далі у вище перелічені мови.

Німецька мова також часто виступала посередником при запозиченні слів. З ***французької мови*** через німецьку в українську прийшли такі назви як *абонент* ’нім. Abonnent (від фр. abonné) – той, хто користується абонементом’ [CIC, 2]; *апретура* ’нім. Appretur (від фр. apprêter – обробляти) 1)сукупність операцій над тканинами; 2)розчин для обробки шкіряних виробів’ [CIC, 50]; *бомбардир* ’нім. Bombardier (від фр. bombardier) 1)солдатський чин; 2)жук; 3)гравець, що забиває багато голів’ [CIC, 88]; *гардина* ’нім. Gardine (від фр. courtine) – завіса’ [CIC, 117]; *канонір* ’нім. Kanonier (від фр. canon) – гармата’ [CIC, 249]; *контур*’нім. Kontur (від фр. contour) 1)обрис; 2)замкнене коло електричного струму; 3)основні риси чого-небудь’ [CIC, 294].

З ***італійської*** через посередництво німецької в українську мову запозичено наступні назви: *артишок* ’нім. Artischocke (від італ. articiocco від араб. аль-харшоф) – рід багаторічних трав’янистих рослин’ [CIC, 56]; *компас* ’нім. *Kompaß* (від. італ. *compasso*, *compassare* – міряти кроками) – прилад для визначення сторін світу’ [CIC, 282]; *пасквіль* ’нім. *Pasquille* (від. італ. *pasquillo*) – твір образливого або наклепницького характеру, часто анонімний’ [CIC, 424];

з ***голандської***: *лакмус* ’нім. Lackmus (від гол. Lakmoes) – барвник, що його добувають з деяких лишайників’ [CIC, 314]; *маклер* ’нім. Makler (від гол. Makelaar) – професіональний посередник’ [CIC, 336]; *муфта* ’нім. Muffe (від гол. mouwtje – рукавчик) 1)приналежність жіночого одягу; 2)пристрій для з’єднання циліндричних частин машини’ [CIC, 376];

з ***провансальської***: *флейта* ’нім. Flöte (від прованс.) – духовий дерев’яний музичний інструмент’ [CIC, 617].

Серед інтернаціоналізмів, запозичених через німецьку мову, левова частка належить останнім з латинської мови. По-перше, слід виділити такі, що позначають певні поняття. Наприклад, *авторитет* ’нім. Autorität (фр. autorité від лат. autoritas – влада) 1)загальновизнаний вплив; 2)особа, що користується загальним визнанням, впливом’ [CIC, 9]; *нейтралітет* ’нім. Neutralität (від лат. neutralis – нічийний) 1)невтручання в суперечки; 2)становище держави, яка не бере участі у війні’ [CIC, 382]; *паритет* ’нім. *Parität* (від лат. paritas – рівність) 1)рівність сторін у їх взаємовідносинах; 2)співвідношення валют різних країн’ [CIC, 421]; *пріоритет* ’нім. Priorität (від лат. prior – перший) 1)першість у відкритті, винаході, висловленні ідеї; 2)переважне право, значення чогось’ [CIC, 461]; *цензура* ’нім. Zensura (від лат. censura – суворе судження) 1)державний нагляд за друкованою продукцією та засобами масової інформації; 2)заклад, що здійснює такий нагляд’ [CIC, 441].

В освітній галузі можна відмітити такі запозичення як *аспірантура* ’нім. Aspirantur (від лат. aspirantis – який до чогось прагне) – система підготовки професійно-викладацьких і наукових кадрів’ [CIC, 60]; *університет* ’нім. Universität (від лат. universitas – сукупність) 1)вуз; 2)назва навчальних закладів для підвищення знань; 3)приміщення цих закладів’ [CIC, 597]; *факультет* ’нім. Fakultät (від лат. facultas – спроможність, здатність) – підрозділ вузу’ [CIC, 602]. У військовій галузі латинське походження мають *балістика* ’нім. Ballistik (від лат. ballista – ядро) – наука про рух артилерійських і реактивних снарядів’ [CIC, 71]; *генералітет* ’нім. Generalität (від лат. generalis – загальний, спільний) – найвищий командний склад збройних сил’ [CIC, 123]. У сфері мистецтва зустрічаємо *гном* ’нім. Gnom (від лат. gnomus) – підземний дух’ [CIC, 138]; *клавіатура* ’нім. Klaviatur (від лат. clavis – ключ) – сукупність клавишів’; *клавір* ’нім. Klaviatur (від лат. clavis) 1)клавішні музичні інструменти; 2)перекладення оркестрової п’єси, опери для фортепіано’ [CIC, 270]; *публіцистика* ’нім. Publizistik (від лат. publicus – суспільний, народний) – рід літератури’ [CIC, 474]; *раритет* ’нім. Rarität (від лат. raritas – рідкість) – цінна рідкісна річ’ [CIC, 480]; *цитата* ’нім. Zitat (від лат. cito – приводжу, проголошую) – дослівний уривок з тексту’ [CIC, 646].

Багато слів безпосередньо пов’язані з заняттями людини, її способом життя. Наприклад, *архіваріус* ’нім. Archivarius (від лат. archivarius – охоронець архіву) – працівник архіву’ [CIC, 58]; *вегетаріанство* ’нім. Vegetarianer (від лат. vegetarius – рослинний) – система харчування людини’ [CIC, 102]; *екстраверт* ’нім. Extravert (від лат. extra – зовні, vertio – повертаю) – товариська контактна людина’ [CIC, 193]; *інтроверт* ’нім. Introvert (від лат. intro – всередині) – закрита і неконтактна людина’ [CIC, 236]; *моціон* ’нім. Motion (від лат. motionis – рух) – пішохідна прогулянка’ [CIC, 373]; *принц* ’нім. Prinz (від лат. prinzeps – глава, володар) – титул особи, яка належить до королівської родини’ [CIC, 461]. Латинські корені мають різні предмети та явища навколишнього світу, зокрема, *вентиль* ’нім. Ventil (від лат. ventilo – продуваю) 1)клапан; 2)пристрій шини’ [CIC, 104]; *глетчер* ’нім. Gletschet (від лат. glacies – лід) – скупчення льодових мас’ [CIC, 136]; *дюкер* ’нім. Düker (від лат. duco – веду) – напірний трубчастий водопровід’ [CIC, 184]; *конфекціон* ’нім. Konfektion (від лат. confectio – виготовлення) 1)готовий одяг; 2)магазин готового одягу’ [CIC, 294]; *політура* ’нім. Politur (від лат. politura – поліровка) – вид лаку’ [CIC, 451]; *такса* ’нім. Taxe (від лат. taxo – оцінюю) – встановлені розцінки на товари, оплату праці та послуг’ [CIC, 561]; *фабрикат* ’нім. Fabrikat (від лат. fabricatus – виготовлений) – завершений продукт виробництва’ [CIC, 600]; *фунт* ’нім. Pfund (від лат. pondus – вага) – одиниця ваги’ [CIC, 630].

Цікавими є випадки розширення значення через перенесення. Наприклад, зустрічаємо в українській мові «канцлер», що запозичено з німецької від «Kanzler», а німецьке походить від **латинського** «cancellarius», що буквально позначає «воротар».

Через німецький варіант в українській мові слово «канцлер» набуває таких значень як ’1)особа, що займала при дворі монарха високі посади; 2)у ряді країн – вища державна посада’ [СІС, 250]. Від **лат.** *matrix* (матка) походить нім. *Martize*, а згодом і укр. *матриця*, що має значення ’1)робоча частина штампа для обробки металу тиском; 2)заглиблена форма для відливання літер; 3)сукупність чисел, розміщених у прямокутній таблиці’ [СІС, 345]. Від **лат.** *para bellum* (готуйся до війни) походять нім. *Parabellum* – укр. *парабелум* ’автоматичний швидкострільний пістолет’ [СІС, 418]. Також цікавим є приклад походження слова «пастор». **Лат.** *pastor* позначає «пастух», тобто людина, яка піклується про стадо і водить його на пасовисько. Значення латинського слова розширюється у німецькій мові, де *Pastor* – це людина, яка опікується приходом у церкві, веде людей своїми проповідями на шлях істини. Від нім. *Pastor* походить укр. *пастор* ’парафіяльний священик’ [СІС, 425].

Подібні випадки розширення значення спостерігаємо при запозиченні з французької та італійської мов. Наприклад, укр. *банк* походить від нім. Bank – **фр.** banque від **італ.** banco (лавка, конторка міняйла) і має такі значення ’1)особливий економічний інститут; 2)сукупність відомостей з певного питання; 3)в картах – сукупність ставок гравців; 4)різновид азартної картярської гри’ [СІС, 72]; укр. *лафет* – нім. Lafette з **фр.** l’afût від fût (стрижень, стовбур) ’1)станок, на якому закріплюється ствол гармати; 2)станок, на якому закріплюються частини агрегату, механізму тощо’ [СІС, 317].

Розглянемо запозичення, що прийшли саме з німецької мови в українську. Деякі з них позначають певні поняття, а, саме: укр. *вест* (нім. *West*) ’1)міжнародне позначення заходу; 2)західний вітер’ [СІС, 106]; *гештальт* (*Gestalt* – форма, образ, структура) ’цілісна структура, яка формується у свідомості людини’ [СІС, 128]; *ласт* (*Last* – вантаж, тягар) ’1)міра корабельного вантажу; 2)міра необтесаного лісу; 3)міра сипких тіл’ [СІС, 317]; *масштаб* (*Maß* – міра, *Stab* – палиця) ’1)відношення довжини ліній на кресленні до ліній у натурі; 2)перен. відносна величина чого-небудь, розмах, значення’ [СІС, 344]; *умляут* (*Umlaut*) ’мовозн. уподібнення голосного звука кореня голосному звукові суфікса в германських мовах’ [СІС, 596]; *філістер* (*Philister*) ’самовдоволена і обмежена особа’ [СІС, 614]; *флюс* (*Fluß* букв. потік) ’набряк щоки’ [СІС, 620]; *шлаки* (*Schlacke*) ’відходи фізіологічних процесів’ [СІС, 654]; *штих* (*Stich* – стібок) ’одиниця виміру’ [СІС, 659]; *штундизм* (*Stunde*) ’течія в протестантизмі’ [СІС, 660].

У царині флори та фауни запозичено такі німецькі назви: укр. *едельвейс* (нім. *Edelweiß*) ’рід багаторічних трав’янистих рослин’ [СІС, 186]; *рабатка* (*Rabatte*) ’довга вузька грядка’ [СІС, 476]; *рислінг* (*Riesling*) ’сорт винограду німецького походження’ [СІС, 504]; *вальдшнеп* (*Waldschnepfe*) ’лісовий птах’ [СІС, 99]; *дратхаар* (*Drahthaar*) ’порода жорсткошерстих німецьких лягавих собак’ [СІС, 182]; *курцхаар* (*Kurzhaar*) ’порода німецьких собак’ [СІС, 312]; *мітельшнауцер* (*mittel* – середній, *Schnauze* – морда) ’порода службових собак’ [СІС, 363]; *пудель* (*Pudel* від *pudeln* – плескатися у воді) ’порода кімнатних собак’ [СІС, 474]; *ротвейлер* (*Rottweiler*) ’порода великих службових собак’ [СІС, 507]; *такса* (*Dachshund* від *Dachs* – борсук і *Hund* – собака) ’порода мисливських собак’ [СІС, 561]; *шнауцери* (*Schnauzer*) ’група порід собак’ [СІС, 655]; *шпіци* (*spitz* – гострий) ’група порід кімнатних собак’ [СІС, 657].

Німецьке походження має низка посад та титулів. Наприклад, *вахмістр* (*Wachtmeister*) ’звання і посада молодшого командного складу в кавалерії і кінній артилерії деяких армій’ [СІС, 102]; *герцог* (*Herzog*) ’1)у давніх германців виборний військовий вождь, потім глава племені; 2)великий феодал; 3)найвищий дворянський титул у деяких країнах Західної Європи’ [СІС, 127]; *гільдія* (*Gilde* – корпорація, об’єднання) ’1)у період раннього феодалізму в Західній Європі об’єднання купців; 2)у дореволюційній Росії станова категорія купецтва’ [СІС, 131]; *гофмейстер*

(*Hofmeister*) ’придворна посада’ [CIC, 142]; *граф* (*Graf*) ’1)у Західній Європі вищий королівський урядовець; 2)спадковий титул вищого дворянства’ [CIC, 145]; *єфрейтор* (*Gefreite*) ’перше військове звання, яке присвоюється рядовому’ [CIC, 212]; *камергер* (*Kammerherr*) ’придворне звання’, *камердинер* (*Kammerdiener*) ’кімнатний або особистий служник’ [CIC, 247]; *квартирмейстер* (*Quartiermeister*) ’військовослужбовець, що відає розміщенням військ по квартирах’ [CIC, 264]; *курфюрст* (*Kur* – обрання, *Fürst* – князь) ’великий феодал, князь у Священній Римській імперії’ [CIC, 312]; *ландграф* (*Landgraf*) ’за середньовіччя титул вельможних князів у Німеччині’ [CIC, 315]; *маркграф* (*Markgraf*) ’1)у середньовічній Німеччині 9-19 ст. правитель марки; 2)титул деяких князів’ [CIC, 342]; *поліцмейстер* (*Polizeimeister*) ’у ряді країн посадова особа, яка керує міським управлінням поліції’ [CIC, 451]; *рейхсканцлер* (*Reichskanzler*, *Reich* – держава, імперія) ’імперський канцлер’ [CIC, 491]; *статс-секретар* (*Staatssekräter*) ’у деяких країнах назва міністрів і вищих державних службовців’ [CIC, 545]; *унтер-офіцер* (*Unteroffizier*, *unter* – *нижній*) ’у деяких арміях звання молодшого командного составу’ [CIC, 598]; *фельд’єгер* (*Feldjäger*) ’військовий або урядовий кур’єр’, *фельдмаршал* (*Feldmarschall*) ’найвищий генеральський чин у російській армії до 1917 р.’, *фельдфебель* (*Feldwebel*) ’унтер-офіцерський чин’ [CIC, 607]; *фрейліна* (*Fräulein*) ’придворна посада для дівчат та жінок аристократичного походження’ [CIC, 628]; *юнкер* (*Junker* – молодий дворянин) ’1)у колишній Прусії землевласник-дворянин; 2)у російській армії до середини 19 ст. унтер-офіцер з дворян’ [CIC, 661].

У військову галузь та галузь політики запозичено такі назви як: укр. *абвер* (нім. *Abwehr*) ’військова розвідка та контррозвідка Німеччини у 1919-44 рр.’ [CIC, 1]; (*Anschluβ* букв. приєднання) ’політика загарбання Австрії Німеччиною’ [CIC, 47]; *бліцкриг* (*Blitzkrieg* – блискавична війна) ’теорія ведення війни з капітуляцією противника в найкоротші терміни’ [CIC, 85]; *бундесвер* (*Bundeswehr*, *Bund* – союз, *Wehr* – захист) ’збройні сили Німеччини’ [CIC, 93]; *вермахт* (*Wehr* – зброя, оборона, *Macht* – сила) ’збройні сили фашистської Німеччини 1935-45 р.р.’ [CIC, 105]; *гауптвахта* (*Hauptwache* букв. головна варта) ’приміщення для утримання під арештом військовослужбовців’ [CIC, 119]; *гестапо* (*Gestapo*, скорочення від *Geheime Staatspolizei*) ’таємна державна поліція у фашистській Німеччині в 1933-45 р.р.’ [CIC, 128]; *рейтари* (*Reiter* – вершник) ’наймана кіннота в арміях Західної Європи 16-17 ст., в Росії в 17-поч. 18 ст.’ [CIC, 490]; *штандарт* (*Standarte*) ’1)прапор кавалерійських частин; 2)прапор глави держави’ [CIC, 658]; *штурм* (*Sturm*) ’1)рішуча атака фортеці; 2)перен. рішучі дії для досягнення чого-небудь’ [CIC, 660]; *бундесрат* (*Bundesrat*) ’орган представництва земель у Німеччині’, *бундестаг* (*Bundestag*) ’парламент Німеччини’ [CIC, 93]; *бургомістр* (*Bürgermeister*) ’голова міського самоврядування у деяких країнах’ [CIC, 95]; *остарбайтери* (*Ostarbeiter*, *Ost* – схід) ’громадяни країн Східної Європи, примусово вивезені під час Другої світової війни в Німеччину’ [CIC, 410]; *путч* (*Putsch*) ’державний переворот’ [CIC, 475]; *рейхстаг* (*Reichstag*, *Tag* – збори) ’1)орган влади; 2)парламент; 3)будинок Берліні, де засідав парламент’ [CIC, 491].

У спеціальних галузях також слід відмітити велику кількість запозичень з німецької мови. Розглянемо деякі з них, наприклад, мистецька галузь: *арфа* (*Harfe*) ’музичний інструмент’ [CIC, 57] (*Kammerton* букв. кімнатний звук) ’металевий стрижень для настроювання музичних інструментів’ [CIC, 247]; *концертмейстер* (*Konzertmeister*) ’1)перший скрипаль; 2)музикант, що очолює одну зі струнних груп, 3)піаніст, який акомпанує солістам у концертах’ [CIC, 296]; *мінезингери* (*Minnesänger*) ’німецькі середньовічні поети-співці 12-15 ст.’ [CIC, 360]; *кунсткамера* (*Kunstkammer*) ’у минулому назва історичних, художніх, природничо-наукових та інших колекцій рідкісних речей та місця їх зберігання’ [CIC, 309]; *мольберт*

(*Malbrett*) ’дерев’яний верстат для живопису’ [CIC, 367]; *обертон* (*Oberton*, *ober* – верхній, *Ton* – звук) ’складовий тон основного звука’ [CIC, 396]; *форшлаг* (*vor* попереду, *Schlag* – удар) ’мелодійна прикраса з одного або кількох звуків’ [CIC, 625].

Спортивна галузь містить наступні німецькі назви: *гантель* (*Hantel*) ’спеціальна гиря’ [CIC, 117]; *гросмейстер* (*Großmeister*) ’2)найвище спортивне звання у шахах’ [CIC, 147]; *ендшпіль* (*Endspiel*) ’заключна стадія партії в шахи або шашки’ [CIC, 201]; *мітельшпіль* (*Mittelspiel*) ’середня стадія шахової партії’ [CIC, 363]; *фехтування* (*Fecht*) ’вид спорту’ [CIC, 610]; *цейтнот* (*Zeit* – час, *Not* – потреба) ’1)у шахах і шашках – становище, коли гравцю не вистачає часу на обдумування ходів; 2)перен. гостра нестача часу для виконання будь-чого’ [CIC, 640]; *швертбот* (*Schwertboot*) ’вітрильна яхта зі швертом’ [CIC, 651]; *штанга* (*Stange*) ’1)металевий стрижень; 2)спортивний снаряд; 3)брус воріт’ [CIC, 658].

Технічна галузь налічує також велику кількість запозичень з німецької мови. Наприклад, *алітування* ’*alitieren* – вкривати алюмінієм’ [CIC, 26]; *бор* (*Bohre*) ’сталеве свердло’, *борштанга* (*Bohrstange*) ’металорізальний інструмент’, *бормашина* (*Bohrmaschine*) ’стоматологічний апарат’ [CIC, 89]; *бугель* (*Bügel*) ’1)металеве кільце; 2)металеве кільце на щоглі корабля; 3)дуга струмоприймача електровоза, тролейбуса, трамвая’ [CIC, 93]; *візир* (*Visier*) ’1)приціл; 2)видошукач фото- або кіноапарата; 3)прилад для виміру відхилення літака; 4)частина геодезичного інструмента’ [CIC, 107]; *грейфер* (*Greifer* від *greifen* – хапати) ’ківш підйомних кранів’ [CIC, 146]; *дросель* (*Drossel*) ’1)котушка індуктивності; 2)клапан для регулювання тиску рідини, пари чи газу’ [CIC, 183]; *дюбель* (*Dübel*) ’порожнистий стрижень’ [CIC, 184]; *зумер* (*Summer*) ’автоматичний електромагнітний переривач електричного струму’ [CIC, 215]; *клема* (*Klemme*) ’затискач’ [CIC, 271]; *бленда* (*Blende*) ’пристрій для захисту об’єктиву’, *бліц* (*Blitz* букв. блискавка) ’1)лампа при фотографуванні; 2)змагання за скороченим часом’ [CIC, 85]; *кронштейн* (*Kragstein*) ’1)архіт. Вид консолі; 2)підпора для деталей, механізмів’ [CIC, 307]; *кюбель* (*Kübel*) ’пристрій для захоплювання і механізованого розвантаження сипких вантажів’ [CIC, 312]; *муфель* (*Muffel*) ’камера чи посудина, куди вміщують вироби, які нагрівають або випалюють у печі’ [CIC, 375]; *надфіль* (*Nadelfeile*) ’невеликий напилок з дрібною насічкою’ [CIC, 377]; *фрахтувати* (*frachten*) ’наймати судно для перевезення вантажів’ [CIC, 627] і т. п.

Назви деяких споруд мають також німецьке походження: *блокгауз* (*Blockhaus*, *Block* – опора, *Haus* – будинок) ’бойова споруда’ [CIC, 86]; *больверк* (*Bollwerk* – опора) ’тонка підпорна стінка, що запобігає сповзанню ґрунту у воду’ [CIC, 88]; *брандмауер* (*Brandmauer*, *Brand* – пожежа, *Mauer* – стіна) ’вогнестійка капітальна стіна’ [CIC, 90]; *бруствер* (*Brustwehr*, *Brust* – груди, *Wehr* – захист) ’1)невеликий земляний насип для захисту бійців; 2)на військовому кораблі вертикальне броньоване прикриття’ [CIC, 92]; *пакгауз* (*Packhaus*, *packen* – укладати) ’закрите складське приміщення на залізничних станціях при митницях’ [CIC, 413]; *флігель* (*Flügel*) ’житлова прибудова’ [CIC, 618]; *цейхгауз* (*Zeughaus*, *Zeug* – зброя) ’складське приміщення для зберігання запасів зброї, спорядження тощо’ [CIC, 640].

На основі проведеного дослідження слід зазначити, що в українській мові налічується велика кількість запозичень з німецької мови, переважна більшість яких належить до спеціальних галузей. Якщо аналізувати іншомовні слова, які вживаються в німецькій мові, то серед них можна відмітити лише поодинокі випадки запозичення українських слів. Залишається сподіватися, що згодом в Україні з’являться видані в Німеччині новітні словники іншомовних слів сучасної німецької мови, де гіпотетично більшою буде кількість українських слів, починаючи з періоду становлення незалежності України. Під час глобалізації зростає кількість запозичень в лексичній системі кожної мови і це впливає на її розвиток. Незважаючи на різні культурні та

ментальні традиції, постійно розвиваються і стають тіснішими відносини між німецьким та українським народами, тим самим збагачуючи їхні мови та культури.

Література

Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология. – Киев: Знання, 2004. – 326 с. *Соссюр Ф.* Труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 1990. – 274 с. *CIC* – Словник іншомовних слів. – К.: Наукова думка, 2000. – 680 с. *GFW* – Großes Fremdwörterbuch. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1980. – 824 S.

ДРУЖБЯК С.В.
(Національний університет „Львівська політехніка”)

ТЕРМІНИ-ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ (на матеріалі німецької мови)

В останні десятиліття зацікавлення лінгвістів викликає проблематика функціонування фразеологічних одиниць у сфері фахової мови, проводяться дослідження фразеологічної номінації у терміносистемах.

Мета даної розвідки – проаналізувати явище фразеологічної номінації у соціально-економічній лексиці німецької мови. Досягнення мети передбачає виконання наступних **завдань**: 1) розмежувати термінологічні словосполучення і терміни-фразеологізми; 2) уточнити визначення „термін-фразеологізм”; 3) систематизувати і класифікувати терміни-фразеологізми у німецькій економічній терміносистемі.

Об’єкт дослідження – фразеологізми які функціонують у фахових мовах і слугують вербалізаторами елементів професійного знання. **Предмет** – лексико-семантичні характеристики термінів-фразеологізмів в німецькій соціально-економічній термінології.

Можливість взаємодії фразеології і термінознавства сприймається вченими неоднозначно. З одного боку, саме існування фразеологічних одиниць у фахових мовах ставиться під сумнів. Прихильники такої думки вказують на те, що термінологічні словосполучення з конотативним компонентом не слід відносити до фразеологічних одиниць, оскільки їх кількість є незначною, емоційне забарвлення виконує лише допоміжну функцію, а основною функцією є номінативна, отже релятивно нейтральна [Чуєшкова 2006, с.157 Подвойська 2007, с. 114]. З іншого боку, виділяють фразеологію фахових мов. Предметом фахової фразеології є так звані фахові звороти. Вони розглядаються як „результат синтаксичного зв’язку щонайменше двох термінологічних елементів для висловлювання фахового змісту, чия внутрішня когерентність базується на понятійному зв’язку” [Arntz, Picht, 1991, с. 34]. Як бачимо, тут до фразеології відносяться будь-які словосполучення, які мають обмежену сполучуваність. Зрештою, поруч із термінологічними елементами фахові звороти можуть містити і загальномовні. Це розширення є суттєвим, тому що думка, що всі складники фахового фразеологізму повинні бути термінологічними, істотно обмежила б фахову фразеологію і велика кількість зворотів опинилася б без класифікації.

В.Фляйшер запропонував для визначення фразеологізму 5 наступних критеріїв: ідіоматичність, стабільність, лексикалізація, відтворення в готовому вигляді і узуальне вживання. Ідіоматичність може бути повною (vollidiomatische Wendungen) – з комбінації компонентів (семем) виникає нове, переносне значення звороту, його неможливо визначити із значення самих компонентів, та частковою (teilidiomatische